

**საქართველოს პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტები
და მათი თავისებურებანი**

საქართველოს პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტები, როგორც ყოველი სამართლებრივი აქტი თავისი იურიდიული ბუნებით უფლებამოსილ სახელმწიფო ორგანოს თუ დაწესებულების იურიდიული გაფორმებაა.

საქართველოს დღეს მოქმედ კონსტიტუციაში, კერძოდ, კონსტიტუციური კანონებით საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილებაში, ისეთი ცვლილებებია შეტანილი, რომლებიც საზოგადოებაში გარკვეულ დაბნეულობას იწვევს, მიაჩნიათ, რომ ისინი გარკვეული მოსაზრებით იყო ნაკარნახევი, თუმცა, ჩემი შეხედულებით, ზოგიერთი ცვლილება იმის ნათელი დემონსტრირებაა, რომ სახელმწიფო მეთაურის სამართალშემოქმედებითი საქმიანობა უნდა მოქცეულიყო გარკვეულ ჩარჩოებში, არ გამხდარიყო ხელისუფლების უზურპაციის წყარო, არ შეფერხებულიყო სახელმწიფოს დემოკრატიული განვითარება, საქართველოს პრეზიდენტის სამართალშემოქმედებითი საქმიანობა მოექცა იმ ფარგლებში, რაც ქვეყნის ქმედითი მმართველობისათვის არის აუცილებელი, მისი სამართლებრივი აქტების გამოცემა მისი კომპეტენციით განისაზღვრება.

საქართველოს პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტების გამოცემის უფლებით აღჭურვა რეგლამენტირებულია საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის „ღ“ პუნქტით, რომლის ძალითაც იგი უფლებამოსილია გამოსცეს დეკრეტი, ბრძანებულება, განკარგულება, აგრეთვე, როგორც საქართველოს სამხედრო ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი - ბრძანება (საქ. კონსტიტუცია, 2010: 22).

შევეცდები საქართველოს კონსტიტუციასა და სხვა ნორმატიულ აქტებზე დაყრდნობით გარკვეული განმარტებები გავაკეთო საქართველოს პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტების თავისებურებებზე

საქართველოს მოქმედი კონსტიტუციით საქართველოს პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტები საჭიროებენ პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციას (მანამდე მოქმედი კონსტიტუციით ასეთი დათქმა არ არსებობდა), პრემიერ-მინისტრის კონ-

ტრასიგნაციას არ საჭიროებს საომარი მდგომარეობის დროს გამოცემული აქტები; პარლამენტის დათხოვნა; არჩევნების დანიშვნა; კანონის ხელმოწერა; კანონპროექტის პარლამენტში შენიშვნებით დაბრუნება; საომარი მდგომარეობის გამოცხადება და გაუქმება; მოქალაქეობის მინიჭება და შეწყვეტა; ბრძანების გამოცემა; მოსამართლეთა დანიშვნა, მსჯავრდებულთა შეწყალება;

საქართველოს პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტები, რომლებიც საჭიროებენ პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციას, ქვეყნდება და სამართლებრივ შედეგს წარმოშობს მხოლოდ კონტრასიგნაციის შემთხვევაში და პასუხისმგებლობა ეკისრება მთავრობას (საქართველოს კონსტიტუცია, 2010, 73-ე მუხლი, მე-5 და მე-6 პუნქტი). გარდა აღნიშნულისა, მთავრობასთან შეთანხმების გარეშე პრეზიდენტს არ შეუძლია აწარმოოს მოლაპარაკებები სხვა სახელმწიფოსთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, დადოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები; არ შეუძლია მთავრობის წარდგინების გარეშე დანიშნოს და გაათავისუფლოს საქართველოს ელჩები და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლები, ასევე, მთავრობასთან შეთანხმების გარეშე არ შეუძლია მიიღოს სხვა სახელმწიფოთა და საერთაშორისო ორგანიზაციათა ელჩების და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლების აკრედიტაცია (საქართველოს კონსტიტუცია, 2010, 73-ე მუხლი, 1 პუნქტი, ა ქვეპუნქტი).

კონსტიტუციის 73-ე მუხლის მოთხოვნის საფუძველზე კონტრასიგნებას არ საჭიროებს პრეზიდენტის მიერ საომარი მდგომარეობის გამოცხადება და გაუქმება, საომარი მდგომარეობის დროს გამოცემული აქტები. აქ ბუნებრივად ისმება კითხვა საჭიროებს თუ არა კონტრასიგნებას პრეზიდენტის მიერ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების და გაუქმების, აგრეთვე საგანგებო მდგომარეობის პერიოდში გამოცემული აქტები? ამის შესახებ არც კონსტიტუციაში და არც სხვა სამართლებრივ აქტებში კონტრასიგნაციის გამოყენებასა და არგამოყენებაზე არაა მითითებული, ამდენად, უნდა მივიჩნიოთ, რომ საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების და გაუქმების, აგრეთვე საგანგებო მდგომარეობის პერიოდში გამოცემული აქტები უნდა საჭიროებდნენ კონტრასიგნაციას (საქართველოს კონსტიტუცია, 2010: 23)

როგორი სამართლებრივი აქტები უნდა გამოსცეს საქართველოს პრეზიდენტმა საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის გამოცხადების და გაუქმების, აგრეთვე საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის მიმდინარეობისას?

საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის „ზ“ პუნქტის ძალით საქართველოზე შეიარაღებული თავდასხმის შემთხვევაში აცხადებს საომარ მდგომარეობას, სათანადო პირობების არსებობისას დებს ზავს და ამ გადაწყვეტილებებს არა უგვიანეს 48 საათისა წარუდგენს პარლამენტს დასამტკიცებლად. კონტრასიგნაციას (საქართველოს კონსტიტუცია, 2010: 21).

„თ“ პუნქტით კი ომიანობის თუ მასობრივი არეულობის, ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფის, სამხედრო გადატრიალებისა და შეიარაღებული ამბოხების, ეკოლოგიური კატასტროფის და ეპიდემიის დროს, ან სხვა შემთხვევებში, როდესაც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები მოკლებულნი არიან კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა ნორმალური განხორციელების შესაძლებლობას, აცხადებს საგანგებო მდგომარეობას ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ან მის რომელიმე ნაწილში და ამ გადაწყვეტილებას არა უგვიანეს 48 საათისა წარუდგენს პარლამენტს დასამტკიცებლად. როგორც ვხედავთ, არსად არ არის მითითებული ასეთ დროს საქართველოს პრეზიდენტმა როგორი სამართლებრივი აქტები უნდა გამოსცეს. საკითხის მართებულად გადასაწყვეტად უნდა მოვიშველიოთ საქართველოს კანონები; საგანგებო მდგომარეობის და საომარი მდგომარეობის შესახებ, რომელთა მე-3 მუხლის პირველი პუნქტი ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად განმარტავს, რომ საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს უნდა გამოიცეს მხოლოდ ბრძანებულება. და რადგან კონსტიტუციის 731-ე მუხლის პირველი პუნქტის ძალით კონტრასიგნებას არ ექვემდებარება მხოლოდ საომარი მდგომარეობის დროს გამოცემული აქტები, საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების ბრძანებულება უნდა დაექვემდებაროს კონტრასიგნაციას, თუმცა საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების ბრძანებულება უნდა დაამტკიცოს საქართველის პარლამენტმა და მისი ამოქმედება და ძალაში შესვლის ტვირთი მასაც ეკისრება. აღნიშნული ბრძანებულებები ძალაში შედის ოფიციალურ ბეჭდვითი ორგანოში გამოქვეყნებისთანავე, თუ სხვა ვადა არაა დადგენილი (საქართველოს კანონი საგანგებო მდგომარეობის შესახებ, 2004: მუხლი 3, კანონი საომარი

მდგომარეობის შესახებ, 1997. მუხლი 3). საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის დროს კი კონსტიტუცია პირდაპირ მიუთითებს, რომ გამოიცემა კანონის ძალის მქონე დეკრეტები, რომლიც განსაკუთრებული ხასიათის ნორმატიული აქტია და მისი მოქმედება დროებითი ხასიათისაა, რაც ექსტრემალურ სიტუაციებში ოპერატიული მართვის შესაძლებლობას იძლევა, იგი მოქმედებს საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის დამთავრებამდე, დეკრეტები წარედგინება პარლამენტს, როცა იგი შეიკრიბება (კონსტიტუცია, მუხლი 73, პუნქტი პირველი, „ი“ ქვეპუნქტი). აქ არ ჩანს, აღნიშნული დებულება მოიცავს მის დამტკიცებას თუ მის წარდგინებას პარლამენტისათვის საინფორმაციო ხასიათი აქვს? თუმცა საქართველოს კონსტიტუციის 46-ე მუხლის პირველი პუნქტის ძალით საქართველოს პრეზიდენტს უფლება აქვს ქვეყანაში ან მის რომელიმე ნაწილში შეზღუდოს კონსტიტუციის მე-18, მე-20, 22-ე, 24-ე, 25-ე, 30-ე, 33-ე, და 41-ე მუხლებში ჩამოთვლილი უფლებები და თავისუფლებანი. იგი ვალდებულია არა უგვიანეს 48 საათისა ეს გადაწყვეტილება წარუდგინოს პარლამენტს დასამტკიცებლად, ამდენად, სხვა დეკრეტები არ უნდა საჭიროებდნენ დამტკიცებას (საქართველოს კონსტიტუცია, 2010: 5-10). საომარი მდგომარეობის დროს საქართველოს პრეზიდენტს უფლება აქვს გამოსცეს დეკრეტი დროებითი მმართველობის შესახებ. რომელიც ასევე არ საჭიროებს დამტკიცებას (საქ. კანონი, საომარი მდგომარეობის შესახებ, 1997: მუხლი 14, 1-ლი პუნქტი).

გაავანალიზეთ რა საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების და შემდგომში ასეთი მდგომარეობის დროს გამოცემული სამართლებრივი აქტების თავისებურება, გამოიკვეთა ერთი მნიშვნელოვანი გარემოება, რომ საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება ხდება პრეზიდენტის ბრძანებულებით, სადაც უნდა იყოს მითითებული, თუ რომელი საკანონმდებლო აქტის საფუძველზე და შესასრულებლად იქნა გამოცემული აღნიშნული ბრძანებულება, აუცილებლად საჭიროებს პარლამენტის მიერ დამტკიცებას, ხოლო საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის დროს გამოცემული დეკრეტი არ საჭიროებენ პარლამენტის მიერ დამტკიცებას (გარდა კონსტიტუციის 46-მუხლით გამოცხადებული უფლებების და თავისუფლებების შეზღუდვისა). რით უნდა ავსხნათ ეს გარემოება? მიმაჩნია, რომ საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადება ძალზედ სათუთ მიდგომას საჭიროებს და იგი არ უნ-

და იყოს დამოკიდებული პრეზიდენტის ამბიციასა და ნაჩქარევ გადაწყვეტილებაზე. ის აუცილებლად უნდა შეთანხმდეს საკანონმდებლო ორგანოსთან და საჭიროებს მის მიერ დამტკიცებას, რომელმაც უნდა შეაფასოს ასეთი გადაწყვეტილების აუცილებლობა და გაიზიაროს ქვეყნისათვის მეტად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილების ტვირთი. თუ პარლამენტი მიზანშეუწონლად ჩათვლის საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების აუცილებლობას, მას უფლება აქვს გააუქმოს იგი, საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის დროს კი საქართველოს პრეზიდენტი გამოსცემს რა კანონის ძალის მქონე დეკრეტებს, ისინი არ საჭიროებენ პარლამენტის მიერ დამტკიცებას, ისინი კანონის ძალის მქონე სამართლებრივი აქტებია. მის თავისებურებაზე ქვემოთ მოგახსენებთ.

იმის გამო, რომ საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი კანონის ძალის მქონე სამართლებრივი აქტია, მისი განსაკუთრებული მნიშვნელობა მდგომარეობს შემდეგში: პარლამენტში მისი წარდგენის უფლება აქვს მხოლოდ პრეზიდენტს. პარლამენტში მისი დამტკიცება ხდება ერთი მოსმენით და არ შეიძლება მასში ცვლილებების ან დამატების შეტანა, იგი მთლიანი მოცულობით უნდა დამტკიცდეს ან უარი ეთქვას. დეკრეტის მოქმედების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს საგანგებო მდგომარეობის ვადას. დეკრეტი შეიძლება გაუქმებული იქნას ამ ვადის დამთავრებამდე მხოლოდ პრეზიდენტის მიერ ერთპიროვნულად პარლამენტის თანხმობის გარეშე. თანხმობა ესაჭიროება მის ძალაში შესვლას და არა გაუქმებას.

საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტი არის კანონის ძალის მქონე კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი, გამოიცემა მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებაც კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტია და გამოიცემა საქართველოს კონსტიტუციით, ორგანული კანონით, სხვა კანონებით მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში, და მათ საფუძველზე. მისი გამოცემის შემთხვევაში უნდა გაკეთდეს მითითება, თუ რომელი საკანონმდებლო აქტის საფუძველზე და შესასრულებლად იქნა გამოცემული. გამონაკლისია ბრძანებულებები, რომლებიც საკადრო და პერსონალურ საკითხებს ეხება (საქართველოს კანონი; ნორმატიული აქტების შესახებ; მე-11 მუხლი). აღნიშნული მუხლის მე-2 პუნქტით საქართველოს პრეზიდენტი ბრძანებულებას გამოსცემს იმ შემთხვევაშიც, თუ

შესაბამისი საკითხი არ არის მოწესრიგებული საქართველოს საკანონმდებლო აქტით. ასეთ დროს საქართველოს პრეზიდენტი ბრძანებულება კარგავს კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტის ბუნებას, რადგან არ გამოიცემა უშუალოდ რომელიმე კონკრეტული აქტის აღსრულების უზრუნველსაყოფად, თუმცა, არ ეწინააღმდეგება საკანონმდებლო ნორმატიულ აქტის მოთხოვნას და, ამდენად, იგი უნდა ჩავთვალოთ კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტად.

საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის „ღ“ პუნქტით, საქართველოს პრეზიდენტი გამოსცემს ასევე განკარგულებებს, არც კონსტიტუცია და არც საქართველოს კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ არ განმარტავს, განკარგულება ნორმატიული თუ არანორმატიული აქტია. მისი მე-11 მუხლის პირველი პუნქტი საქართველოს პრეზიდენტის ნორმატიულ აქტად მიიჩნევს დეკრეტს და ბრძანებულებას. ამ შემთხვევაში თუ მოვიშველიებთ საქართველოს კანონს ნორმატიული აქტების შესახებ, სადაც მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტში მითითებულია, რომ ნორმატიული აქტი არის უფლებამოსილი სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის (მმართველობის) ორგანოს (თანამდებობის პირის) მიერ კანონმდებლობით დადგენილი წესით მიღებული (გამოცემული) სამართლებრივი აქტი, რომელიც შეიცავს მისი მუდმივი ან დროებითი და მრავალჯერადი გამოყენების ქცევის ზოგად წესს. შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ განკარგულება, თუ იგი შეიცავს მუდმივი ან დროებითი და მრავალჯერადი გამოყენების ქცევის ზოგად წესს, უნდა ჩავთვალოთ ნორმატიულ აქტად. თუმცა, იგი შეიძლება იყოს ინდივიდუალურიც, მხოლოდ ამ შემთხვევაში, ის არ უნდა შეიცავდეს ნორმატიული აქტის შინაარსს (საქართველოს კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ; 1996: 2-3)

საქართველოს პრეზიდენტი, როგორც საქართველოს სამხედრო ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი, ერთპიროვნულად გამოსცემს ბრძანებას რომელიც შეიძლება იყოს, როგორც ნორმატიული ასევე ინდივიდუალურიც. ამ შემთხვევაში ერთ გარემოებას უნდა მივაქციოთ ყურადღება: საქართველოს პრეზიდენტი, როგორც საქართველოს სამხედრო ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი, საქართველოს კონსტიტუციის ძალით ერთპიროვნულად ვერ დანიშნავს სამხედრო ძალების გენერალური შტაბის უფროსს და მხედართმთავრებს, ასეთი

გადაწვევტილება მან უნდა შეათანხმოს საქართველოს პრემიერ მინისტრთან (საქართველოს კონსტიტუცია, 2010: 21-22).

მოქმედი კონსტიტუციით საქართველოს პრეზიდენტი საკუთარი ინიციატივით ვეღარ დანიშნავს რეფერენდუმს, მისი დანიშვნა უნდა მოითხოვოს პარლამენტმა, მთავრობამ ან 200000 ამომრჩეველმა, რის შემდეგაც უფლება აქვს გამოსცეს ბრძანებულება (საქართველოს კონსტიტუცია, 2010: 24).

მოკლედ ასეთია ჩემეული შეფასება საქართველოს პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტების და მათი თავისებურებების შესახებ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია თბ., 2010.
2. საქ. კანონი; საგანგებო მდგომარეობის შესახებ, თბ., 2004.
3. საქ. კანონი; საომარი მდგომარეობის შესახებ, თბ., 1997.
4. როგორ იქმნება კანონი, გამომცემლობა „აზრი“, თბ., 2000.
5. ლობჯანიძე, 2005: ლობჯანიძე გ. ადამიანის უფლებათა სამართალი, თბ., 2005.
6. ფუკუიამა, 1999: ფრანსის ფუკუიამა, ისტორიის დასასრული დაუკანასკნელი ადამიანი, თბ., 1999.
7. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, თბ., 1997.

LEGAL ACTS OF THE PRESIDENT OF GEORGIA AND THEIR CHARACTERISTICS

Summary

Legal acts of the President of Georgia like other acts with its legal nature is the juridical formation of the authorized state body.

The rights on edition of the acts of the President of Georgia is regulated by the article 73, section-L, by power of which it has the right to issue the decree, edict, order and commands. The order about declaring the state of war and emergency must be approved by the Parliament which is also responsible for its validity.

In the state of war and emergency the President of Georgia issues the decrees which have the same power of the Law. They don't have to be approved by the Parliament and their vitality is the following:

- Only the President has the right to present them in the parliament
- They must be approved by the first hearing and no changes or additions are allowed
- They must be approved wholly or must be rejected.
- Term of the decree validity must not surpass the term of the state of emergency.

The president of Georgia, as the Commander-in-Chief, personally issues the order which can be normative and individual as well but one important thing must be taken into account -the president of Georgia, as the Commander-in-Chief has no right to appoint the head of the General Staff of the Military Authority and Military Leaders solely. He needs the agreement with the Prime-Minister on this decision.